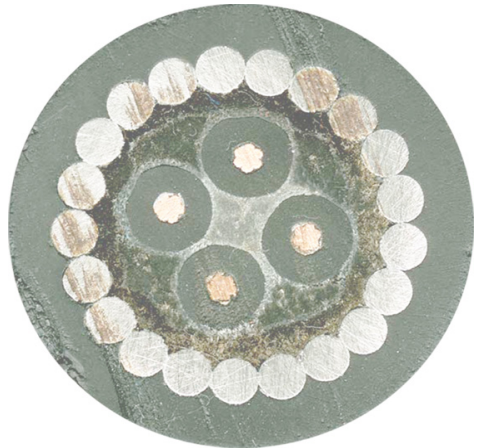

LOL LOL!
OMG!

En telegrafists historier

• • • — — — • • •

Om SMS'er og telegrafister

Der er meget, voksne ikke forstår. Det gælder også i forhold til SMS'er. Børn og unge bruger tit deres helt egne ord og forkortelser, når de chatter sammen eller SMS'er til hinanden. Og de forkortelser kan være svære at forstå for de voksne.

Forkortelserne er sjove at bruge, men de gør det også hurtigere og nemmere at sende SMS'er til vennerne.

I stedet for at skrive en SMS på tyve linjer, kan du bruge forkortelser, og så fylder SMS'en pludselig kun fem linjer. På den måde sparer du plads. Og så tager det ikke så lang tid at forklare den, som du SMS'er til, hvad du vil fortælle ham eller hende.

Der findes forkortelser for alt muligt. Forkortelser bruges blandt andet til at udtrykke følelser.

Når man eksempelvis skriver: "GGG" til sin gode ven, betyder det, at man griner godt og grundigt, f.eks. over den besked, som han sendte til en. Eller når du skriver "SS" til din mor, betyder det, at du smiler sødt.

"BVFEOA" er Bedste veninde for evigt og altid. Og "OMG" betyder, at du udbryder: Oh my God!

Der findes nogle voksne, der har brugt mange forkortelser i deres liv. De har ligefrem haft det som deres job. Det er de personer, der har arbejdet som telegrafister.

På de næste sider kan du læse Erik Hellerup Madsens historie. Han arbejdede som skibstelegrafist i cirka otte år mellem 1965 og 1974, hvor han sejlede rundt i hele verden.

Det var Eriks opgave at holde kontakt med omverdenen fra skibet, og det gjorde han via en telegraf, hvorfra han sendte morsebeskeder.

Morsebeskeder minder lidt om SMS-beskeder. Morsebeskeder består bare af lyde i stedet for bogstaver. Men ligesom når du sender SMS'er, brugte telegrafisterne også forkortelser, når de sendte beskeder af sted på telegrafen. Så gik det både nemt og hurtigt. Det kan du læse mere om på de næste sider...

Historier fra en skibstelegrafist

Hvordan jeg blev telegrafist

Inden jeg blev telegrafist, gik jeg på navigationsskolen i Svendborg i to år. Her lærte jeg morsesignalerne udenad. Vi sad og lyttede til et bånd, der kørte med lyden af morsesignaler.

Herefter skulle vi skrive dem ned, fordi vi skulle lære, hvad de forskellige lyde betød. Alle tal og bogstaver havde hver sit signal. Lyden af de forskellige signaler glemmer jeg aldrig, de blev simpelthen banket ind i hovedet.

En skibstelegrafists arbejdsdag

Telegrafisten blev ofte kaldt for "Gnisten". Det kom sig af, at den elektriske forbindelse skabtes via en gnist. Som skibstelegrafist var min største opgave at sende skibets telegrammer ud og at tage imod de telegrammer, der kom til skibet. Telegrammer er beskeder, som skibet skal sende eller modtage.

Telegrammerne blev normalt sendt ud med morsesignaler. Vi modtog også vejrmeldinger og lignende, vi forhandlede med tolderne og andre myndigheder i land. Og så udbetalte vi løn til mandskabet.

Min arbejdsplads var ved telegraphen på skibets radiostation. Herfra styrede jeg morsenøglen. Det er et håndtag, der bevæges, og som udsender korte og lange lyde over en sender og en antenne. Jeg sendte beskeder både til telegrafister på andre skibe og på radiostationer i land.

Når jeg arbejdede på passagerskibene, bar jeg en speciel telegrafistuniform. Den var sort med bølgestreger i guld på ærmerne. De skulle symbolisere de radiobølger, som vi sendte morsebeskederne over. Når vi sejlede i tropeområderne, bar vi en hvid tropeuniform.

Der var mange slags telegrammer, som skulle sendes fra skibet. Vi sejlede rundt i hele verden, og hver gang skibet var tæt på en ny havn, telegraferede jeg ind til havnen. Jeg fortalte, hvor vores skib befandt sig, og hvornår vi ville komme ind til havnen.

På den måde vidste folk på havnen præcis, hvornår vores skib kunne sejle ind. Vi lå ofte først en tid uden for havnen – på reden – før vi fik lov til at sejle ind.

Hårdt arbejde

Det kunne være hårdt at være telegrafist. Det var let at få skader i hånden, fordi vi skulle bevæge morsenøglen med hånden, når vi sendte beskeder. Og det kunne godt gøre ondt til sidst. Men jeg fik hurtigt anskaffet mig et halvautomatisk morseapparat, som kunne sende morsesignaler. Så behøvede jeg ikke at overanstrenges håndleddet og fik ingen skader.

På apparatet kunne jeg også ændre tempoet og morse hurtigere eller langsommere.

SOS-beskeder

En telegrafist kunne ikke undværes, hvis skibet kom i nød. Ja, skibet måtte slet ikke sejle ud uden telegrafisten. Skibet kunne f.eks. blive skadet i en orkan, eller der kunne opstå brand om bord. Så kunne det være nødvendigt at få hjælp fra andre skibe rundt omkring.

Nogle gange gik bølgerne så højt, og skibet vippede så meget, at det var nødvendigt at holde godt fast. Jeg stemte fødder og knæ mod guly, væg og bord for at kunne arbejde og ikke rutsje rundt. Men så var der noget at lave, jeg fik ikke tid til at blive bange, og måske er det derfor, jeg aldrig har været søsyg.

I nødsituationer kunne jeg udsende et SOS-signal til skibe og kyststationer. SOS er et nødsignal, der betyder, at skibet har brug for hjælp. Et SOS-signal ser sådan ud: **••• - - - •••** Men vi lærte signalerne som lyde, og så hedder det: di-di-di-daa-daa-daa-di-di-di, ud i et. Prikkerne er en kort og hurtig lyd, og stregerne en lang lyd.

Det var en fordel at kalde på hjælp med morsesignaler i stedet for over telefonen. Morsesignaler kunne næsten altid gå igennem og var tydelige at forstå for alle. Over telefonen kunne der være en dårlig forbindelse, og det var let at misforstå, hvad der blev sagt. Det kunne også være, at vi ikke talte samme sprog og ikke kunne forstå hinanden på den måde. Derfor var det bedre at bruge telegrafien og morsesignalerne.

Morsesignalerne er internationale. Det betyder, at folk over hele verden brugte det samme sprog, når de morsede. Det var også grunden til, at morsesignalerne var svære at misforstå. Derfor var det godt at have en telegrafist om bord.

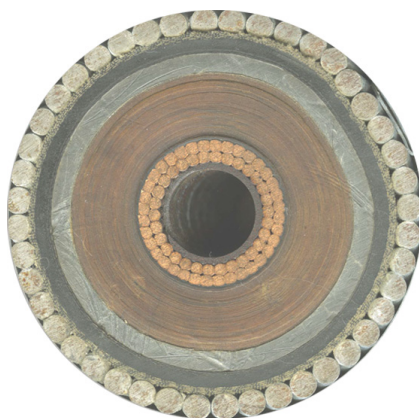
Hej mor!

Telegrafisten sendte også private telegrammer. Det kunne være kaptajnen, der ville i kontakt med konen derhjemme. Det kunne også være et af de andre medlemmer af besætningen på skibet, der ville sende en hilsen til mor eller ønske sønnen tillykke med fødselsdagen.

De fleste private telegrammer blev sendt med morsesignaler. Så kom personen, der ville sende besked hjem, ind på radiostationen til mig. Han fortalte, hvilken besked han gerne ville sende. Det var som regel en "han". For dengang var der næsten ingen kvinder om bord på skibene.

Jeg sendte herefter beskeden som morsesignaler til Lyngby Radio. Det var den store, danske central for kommunikation med danske skibe rundt om i verden. Kaldesignalet for Lyngby Radio var OXZ.

Når morsebeskederne var sendt til Lyngby Radio, oversatte de dem til almindeligt sprog, skrev dem ned som telegrammer og sendte dem videre. Enten direkte med et bud, hvis det skulle gå hurtigt, eller med posten til konen, datteren, eller hvem beskeden var henvendt til.

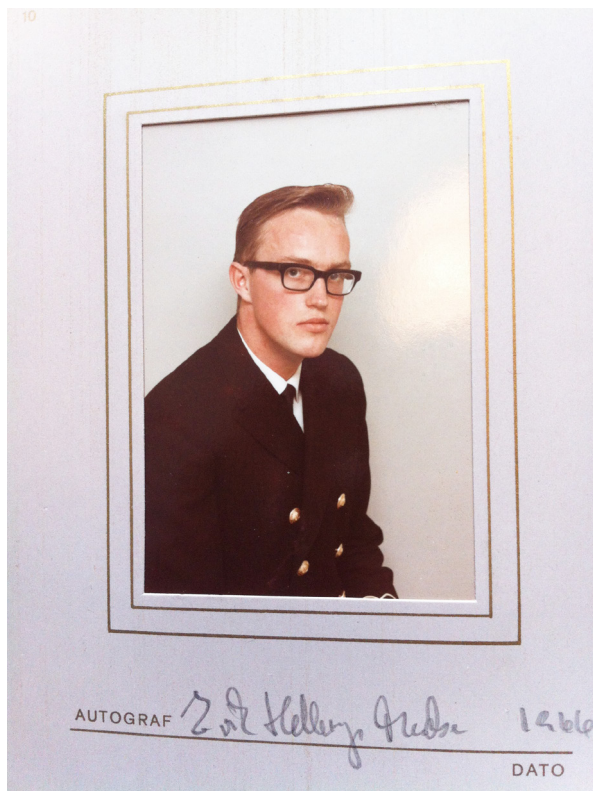
En hilsen fra ferien

De gange jeg var telegrafist på krydstogtskibe var der mange private telegrammer at sende ud. Specielt hvis skibet sejlede i en af højtiderne. Engang var jeg telegrafist på et krydstogtskib, der sejlede til Caribien, og det var lige midt i juletiden. Så der var rigtig mange, der gerne ville ønske deres familie en god jul. Der havde vi godt nok travlt! Og så var vi endda to telegrafister. For det meste var der ellers kun én telegrafist ad gangen på arbejde.

Hvis vi var på langfart og ville i telefonisk kontakt med Danmark, kaldte vi op til Lyngby Radio via morsesignal: "OXZ OXZ OXZ". Så aftalte vi en frekvens, dvs. en slags kanal, som vi kunne tale sammen på. Og derefter kunne vi oprette telefonforbindelse til dem.

Når det var gjort, kaldte vi ud over skibets højtaler: "Nu er der forbindelse til Danmark!" Et øjeblik efter skyndte en hel masse mennesker sig hen for at ringe hjem. De stod i en lang kø og ventede. Forbindelsen kunne hurtigt forsvinde igen, fordi telefonforbindelsen var meget usikker.

Så kunne der gå en time, en dag eller måske to dage, før vi kunne få forbindelse på ny. Men pludselig var den der igen, og så myldrede det med mennesker, der skulle ringe til deres familier.

Fordele ved at være telegrafist

En telegrafist havde mange arbejdsopgaver, men der var også store fordele ved arbejdet. Når vi sejlede rundt i verden og kom til nye steder, kunne det godt være sådan, at skibet skulle ligge i havnen i nogle dage og nogle gange i flere uger. Så var der ikke så mange opgaver for telegrafisten, og jeg kunne holde fri og nyde livet.

I 1965 sejlede jeg med et stort fragtskib ved navn Naxos. Det sejlede fra København og helt over til Mexico. Nærmere bestemt en stor havneby i Mexico, som hedder Veracruz. Da vi var kommet frem til Veracruz, blev der strejke på havnen, så vi ikke kunne komme af sted igen.

Så fik jeg fri og kunne bare drøne rundt og se og opleve en hel masse. Vi endte med at ligge for anker i Veracruz i over en måned!

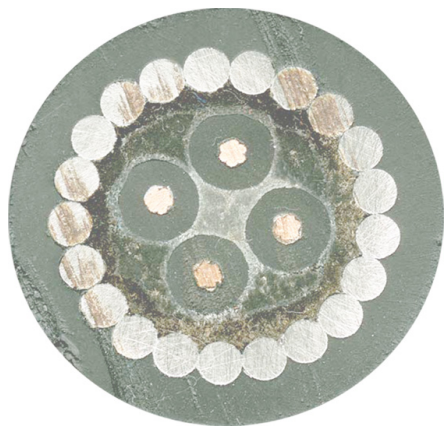
De eneste opgaver jeg havde på skibet i den tid var at vedligeholde radioapparaterne og sørge for, at de fungerede. Hvis radioapparaterne var i stykker, skulle jeg forsøge at reparere dem.

Det kunne godt være farligt, fordi de kørte på stærkstrøm. Stærkstrøm er elektrisk strøm med så stor styrke og spænding, at det kunne medføre fare. Men derudover havde jeg fri. Så var det rart at være telegrafist.

Var Gud telegrafist?

Jeg var telegrafist på flere krydstogtskibe. Det vil sige store flydende hoteller med over 100 turister, der skulle ud at se verden. På den slags skibe var vi ofte to telegrafister, og der var mange passagerer, der ønskede at sende beskeder hjem til Danmark. Eller i nogle tilfælde ringe hjem, hvis vi kunne få telefonforbindelse.

Engang var jeg telegrafist på et krydstogtskib, der sejlede til De Vestindiske Øer, der ligger ud for Mellemamerika. Pludselig kom der en nonne ind på radiostationen.

Hun var endda i rigtig nonnedragt og det hele. Hun ville gerne ringe hjem til sin bror i Nordjylland. Da hun fik forbindelse til ham, sagde hun¹:

- ”Du, Hans Christian, Ved du godt hvor jeg er henne? Ved du godt, at jeg er helt ovre ved Amerika nu og kan snakke med dig? Sætter du ikke pris på det?”

- ”Jo, det gør jeg da” – svarede han så.

- ”Ja, og ved du hvem, der sørger for, at jeg kan det?” sagde hun.

Jeg troede selvfølgelig, at det var mig, telegrafisten, hun ville rose. Så jeg begyndte at skruer på alle apparaterne. Forbindelsen forsvandt lige pludselig, men den kom hurtigt igen. Så sagde hun:

- ”Og ved du godt, hvem det er, der sørger for, at de stråler her, de når helt hjem til dig?”

- ”Jo.”

- ”Det er Vorherre.”

Det var slet ikke mig, hun talte om. Det var Gud!

Forkortelser

Når jeg morsede med en anden telegrafist, brugte vi mange forkortelser. Det minder lidt om de forkortelser, som nogle gange bliver brugt i SMS'er. F.eks. hvis to personer SMS'er LOL (”laughing out loud”) til hinanden, så ved begge to, at der er noget, der er sjovt.

Det var lidt på samme måde, det fungerede på telegraphen. Dengang jeg var helt ny som telegrafist, syntes jeg, at det kunne være svært at læse de hurtige signaler. Så morsede jeg YL, når jeg sendte en besked. YL stod for Young Lady (”ung dame”). Alle vidste, at det betød, at det var en nybegynder, der morsede, og så tog de lidt ekstra hensyn.

Hvis jeg havde morset med nogen og syntes, at vi havde haft en god snak, kunne jeg morse OM. Det stod for Old Man (”gode gamle dreng”). Når man morsede OM, vidste begge parter, at det var en ros - også hvis det var til en kvinde. Den forkortelse var en måde at sige: ”Tak for en god snak!”

¹ Samtalen foregik selvfølgelig på jysk:

- ”Do, Hans Christian, Ve' do godt huer a' æ' hen? Ve' do godt, a' æ' hiel over ve Amerika no å ka' snak me' dig? Sætter du æ' pris på det?”
- ”Jow, det gør a' da”
- ”Ja, å ve' do hwem, der sørger for, at a' ka' det?” (...) ”Å ve' do godt, hwem det æ', der sørger for, at di stråler her, di nowe hiel hjem te dig?”
- ”Jow”
- Det æ' Wor Hærre!

Jeg kunne også morse "73", der betød "bedste hilsener", "88", der betød "love and kisses", eller "99" der betød "hold mund" - eller det der var værre(!) Det blev f. eks. brugt, hvis nogle telegrafister småsnakkede og kom til at overdøve et nødsignal, fordi de ikke var opmærksomme. Det var noget nær det værste, en telegrafist kunne gøre.

Vi brugte også forkortelser til andre ting. Det var hurtigere at bruge en forkortelse, end det var at morse hele sætninger, så derfor blev de brugt til mange beskeder:

QRA betyder: *Hvad er skibets navn?*
QSL betyder: *Jeg har modtaget din besked.*

QRL betyder: *Optaget – vent.*

QRT betyder: *Hold 'mund' (et alvorligt bandesignal til en, der overdøvede nødsignaler. Ligesom "99")*

QRM betyder: *Jeg kan ikke rigtig forstå dig.*

QRM5 betyder: *Helt uforståeligt.*

QRQ betyder: *Kan du morse lidt hurtigere?*

QRS betyder: *Kan du morse lidt langsommere?*

QRS ("kan du morse lidt langsommere") kunne godt komme i brug,

når vi morsede med telegrafister fra Rusland. De havde fået lang tids uddannelse i militæret og kunne morse meget hurtigt. Faktisk så hurtigt, at det var svært at følge med. De ville uden tvivl kunne slå alle SMS'ere i dag i at sende beskeder hurtigst. Faktisk har der været afholdt konkurrencer, hvor gamle telegrafister med deres telegrafnøgler har vundet over de unge med deres mobiler.

Hjælp! Skib i nød!

Det kunne også ske, at jeg modtog et SOS-signal fra et andet skib, der var i nød.

Engang sejlede jeg på et passagerskib, der hed *Prinsessen*. *Prinsessen* sejlede fra Esbjerg til en by i England, der hedder Newcastle.

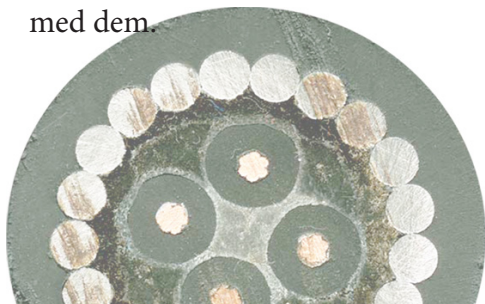
Vi havde som regel vagt to timer ad gangen. Når vi ikke havde vagt, slog vi en autoalarm til. Den kunne registrere SOS-signaler. Forsøgte nogen at kontakte skibet, satte en alarm i gang ude på skibes kommandobro og inde over min køje.

En nat, da vi var på Nordsøen, sad jeg på min radiostation. Pludselig lød signalet: "SOS, SOS, SOS de OZJV" over radioen. SOS er jo nødsignalet, som betyder, at noget er helt galt. "de" er fransk og betyder "fra". Og OZJV var kaldenavnet på passagerskibet *M/S England*, der også sejlede mellem Esbjerg og England. Jeg havde ofte selv sejlet med det. Alle skibe havde et bestemt kaldesignal, som man morsede, når man ville i kontakt med dem.

Derfor vidste jeg, at signalet betød, at *England* havde brug for hurtig hjælp.

Så jeg fór op, for der var 500 mennesker om bord på *England*! Jeg morsede med det samme til dem: "SOS QSL". Det betyder: "Jeg har modtaget dit nødsignal". Derefter ringede jeg op på broen på mit eget skib; det vil sige der, hvor styrehuset er. Jeg fortalte, at den var helt gal på *England*. Der var opstået brand på vogndækket, hvor bilerne var. Den var i gang med at brede sig. Det kunne blive virkelig farligt!

Vores skib, *Prinsessen*, var kun cirka otte kilometer fra *England*, så vi kunne hurtigt nå at sejle tæt på dem og hjælpe. Vi regnede med, at vi skulle have alle de 500 mennesker fra *England* over på vores skib. Derfor var det rigtig heldigt, at det var et stort skib som *Prinsessen*, der var tæt på dem. Tænk hvis det bare havde været en lille fiskekutter. Så havde passagererne slet ikke kunne være der. Og hvad skulle de så gøre? Så måtte de gå i redningsbådene og senere blive samlet op på havet.

Da vi kom derhen, var der så meget røg, at vi slet ikke kunne se, hvad det var, der foregik. Heldigvis viste det sig, at de på *England* netop havde fået slukket branden, og klokken 02.00 om natten var branden uddød. Nødsituationen blev afblæst, og *England* sejlede tilbage til Esbjerg til reparation. Heldigvis var der ingen, der kom til skade, og på *Prinsessen* kunne vi fortsætte til Newcastle.

Det var meget heldigt, at det endte sådan. Hvis *England* havde sejlet ude på det store Atlanterhav i stedet for på Nordsøen, var det ikke sikkert, at der havde været nogen skibe i nærheden. Der havde måske heller ikke været nogen, der kunne hjælpe dem. Så kunne det have endt helt anderledes.

Telegrafisten redder liv

En lidt svagere form for nødsignaler hed ilsignaler. De blev indledt med morsesignalerne XXX – som også er lette at genkende.

Ilsignalet brugte jeg en gang ud for Canadas kyst, da en skibsdreng om bord fik en akut blindtarmsbetændelse. Jeg morsede: XXX XXX XXX CQ de OXQK og vores position på havet. Det betyder: ”Jeg har brug for hurtig hjælp! Til alle stationer fra skibet *Minnesota*.”

Mange svarede, men jeg fik fat i et amerikansk kystvagtskib, som havde en helikopter om bord. Begge skibe sejlede for fuld fart hinanden i møde, men pludselig standsede nogle isbjerge vores sejlads. Helikopteren blev sendt i luften, men der var ikke plads til, at den kunne lande på vores skib. Drengen blev så firet ned i redningsbåden og blev roet hen til en stor isflage. Her kunne helikopteren lande og samle ham op. Han blev fløjet til operation på det nærmeste sygehus og reddede livet.

En anden gang, da vi lå ud for USA's østkyst, fandt vi maskinchefen liggende bevidstløs. Snart efter fik han hjertestop. Med XXX-signaler kom jeg i forbindelse med et sygehus på land og i direkte kontakt med en læge. Lægen dirigerede os, mens vi gav hjertemassage. Desværre lykkedes det ikke. Maskinchefen døde. Men forbindelsen og vejledningen havde været så god, at vi sluttede af med at morse ”73 OM” til hinanden. ”De bedste hilsner, old man!” Der blev sendt et telegram hjem til maskinchefens familie, og maskinchefen selv blev lagt i kokkens frostboks, og sådan fortsatte han rejsen hjem ...

Slut!

Jeg sejlede som telegrafist i ca. otte år. Dengang lagde skibene til helt inde i havnene, det gør de ikke mere, så søfolk kommer sjældent i land. Men det var en spændende måde for en ung fyr at komme ud at opleve verden på.

Desværre findes vi ikke mere! Morsesignalernes rytme standsede i 1999. Telegrafi blev overtaget af telefoni, som kunne nå verden rundt ved hjælp af satellitter i rummet. Telegrafisterne var ikke længere nødvendige på skibene.

Vi telegrafister er et glemt folkefærd, men vi mødes af og til med vores næsten hemmelige sprog. Og nu har du også hørt lidt af min historie.

(Erik Hellerup Madsen 3.5.2013)

Cirklerne i teksten viser tværsnit af telegrafkabler.

Tekst og idé: Erik Hellerup Madsen
og Louise Landholt
Layout: Sara Lehrskov Andersen

